Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1922-05-27, iš Miuncheno – į Berlyną

Per kalnus Saulė keliasi

Per kalnus Saulė keliasi,

Kaip amžinas ugniakuris

Ugnim viršūnes užkuria,

Žiedais po jas pasiberia,

Sniegais dainuoja skambančiais,

Ledais dainuoja spindinčiais…

Ir, rodos, nėra spindulio,

Kuris skristų tylėdamas,

Ir, rodos, nėra atgarsio,

Kuris gimtų nemylimas…

Ir aš iš kalno modamas

Pasauliui šiam – dainuojančiam –

Lenkiuos į žemę žydinčią,

Klaupiuos į ją garuojančią…

Ir kažkas toly aidija,

Ir kažkur vėjas skambina –

Širdis pati kūrenasi, –

Daina pati dainuojasi! [1]

– – – – – –

Penktadienio dienos neskaitau – ji liūdna buvo. Šiandie šeštadienis. Šiandie visą dieną sėdžiu namie. Priešpiet straipsnį rašiau, o dabar popiet – batus alieju tepu, maišą rengiu – jei rytoj lietus nelis – 31/2 val. rytą važiuoju į kalnus. Ir visai vienas. Ir pasikelsiu aukštai. Per visą savaitę saulė ir buvo – ir buvo ne mano. Noriu, kad vėlei visą kūną spinduliais išaižytų, kad kur paskui prisiliestų, kad ten raudona žaizda būtų…

Gavau du Tavo laišku iš Būgių ir vieną iš Eitkūnų – dar sirgdama važiavai – ir daugiau dar nieko neturiu. [2]

Kaip Karaliaučiuj – kaip Berlyne?

Ar susitvarkei, ar su universitu padarei ką tvarkoj?

O man kažkokia nežinoma vėtra užėjo – per ištisas dienas sėdžiu kambary ar seminaro skaitykloj ir keikiu pasaulį. Įsitikinau – iš manęs mokslo žmogus niekuomet nebuvo ir nebus, pagaliau aš ir nenoriu būt mokslo žmogus. Ir jei būtau tokiuo – tai vis tiek, kad numirtau. Ir tu tuomet manęs

neturėtai, tokio Baliuko, kokį tu myli, o turėtai vieną ilgą liūdną nabašninką[,] kuris vaikšto ir juda[,] ir negyvena!

Jau antrą savaitę mėginu dirbti darbą, kurį dirba „mokslo žmonės“ – studijuoju „epiteta ornantia“ [3], arijų kalbų „verbum interrogativa“ [4], kaip rusų kerai -olo-, -oro- metamorfoziniai kaitaliojas su pietų slavų kalbų kerais -la-, -ra-, kaip lietuvių fonema -c- ir -sk- kaitaliojas su senos bulgarų kalbos fonemomis -d- bei -č- ir panašią ekvilibristiką, galiu perskaityti tūkstančius puslapių, kurių prirašė Bezzenbergeris [5], Brückneris [6], Leskien'as [7], Berneckeris [8], Sobolevskis [9], Boduen de Kurtenė [10][,] Jaunius [11], Būga [12], Poržežinskis [13], Milleris [14] ir jiem panaši – ir vis tiktai išeisiu tuščias ir liūdnas. Palygink tiktai du žmogu – mokslininką Būgą ir Jablonskį [15]. Tuo tarpu, kai Būga[,] būdamas mokslininkas iš pašaukimo[,] jau yra atsitolinęs nuo gyvenimo, jau jo samprotavimai ir reikalai nebeliečia to, kuo mes šiandie gyvename ir alsuojam, kai pas jį visas gyvenimas yra viena matematiško tikslingumo formula, – Jablonskis – nėra mokslo žmogus, jis pagalba logaritmų toblytėlės neskaitliuoja, kiek kartų kurioj kalboj -c- kaitaliojas su -t- ir -d- ar kurioj kitoj kombinacijoj. Bet Jablonskis sako: [„]Taip žmonės sako![“] – Ir tas jo pasakymas toks pilnas! Ir kiekvienas jo žodis – toks gyvas – kaip jis gimsta pirmapradės nekaltybės širdyje. Tas senukas yra toks jaunas, toks gyvas žmogus!

O, ne, aš nebūsiu „mokslo žmogus“, aš nenoriu juo būti, – aš noriu gyventi, aš noriu eiti į gyvenimą taip, kaip žolelė auga, kaip žmogaus širdis plasta, kaip rugiai šlama. Nenoriu būti formula, nenoriu[,] kad mano dūšia šešėly aimanuotų!

Aš sėdžiu seminare. Skaitau, skaitliuoju, braižau -ra-, -la-, -ro-, -lo-, das slavische verbum [16] – kaip padaro participium und gerundium, und gerundivum [17] – o palangėj ievos žydi, o palangėj spinduliai, saulė, ir siela svaigsta, ir gyvybė tryška, ir jaunystė spinduliais dainuoja…

Ir keikiu aš savo „gerundius“ ir „gerundivus“ – einu į saulę, kur alyvos, kur ievos, kur kaštanai žydi – stebuklai, visi trys medeliai vienu kartu žydi – ir aš nežinau[,] ką siela kalba – tik man rodos, kad sodas ir dangus gyvybės himną dainuoja! Jeigu aš ir būtau mokslininkas, tai tik tam, kad pasakyti kuo galingesniu balsu: [„]Mylėkit[,] broliai[,] drėgną žemę![“] Daugiau aš jokios prasmės nežinau ir žinoti nenoriu!

Ir mano dūšioj – visą laiką verpetai – audra! Ir tavo paveikslas – kaip rytmečio aušros žydėjimas.

Aš regiu Tavo paveikslą – aš juo nesidžiaugiu – aš jam tik dainuoju – kaip giriose, kaip laukuose, kaip saulės spinduliuose!

Ir aš noriu, kad tu pajustum, kad tu virpėdama pajustum, kad niekas Tavęs taip neliūliuos, nebučiuos, neūžčios, nevirpins, kad niekas tavęs taip nekaitrins, kaip mano beprotybės liepsna, kuri ateina kaip sapnas!

Ir jei tu būtum šiandie čia, tu sutirptum prie mano krūtinės, kaip tirpsta purienų žiedas vakarop, kaip tirpsta mergaitės krūtinė, pabučiavimuose nuilsusi – – –

Ir aš tiktai kartočiau – mylima, mylima mano! – ir tu manytai, kad tavo krūtinę pasakų karalius saulės pirštais glosto…

Baliukas

KOMENTARAI

[1] Ankstyvas eilėraščio „Apaštalas“ variantas dar be pavadinimo, vėliau įtrauktas į poezijos rinkinį *Dievų takais* (vėliausią eilėraščio redakciją ir teksto istoriją žr. in: Balys Sruoga, *Raštai, t. 1: Poezija*, parengė Algis Samulionis, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1996, p. 204, 786).

[2] Išliko keli Vandos Daugirdaitės iš Būgių pavasario atostogų metu rašyti laiškai Baliui Sruogai: „Baliuk, juk aš baisiai laukiu iš tavęs laiškelio, juk aš taip pasiilgau! / Dabar nieko nerašysiu daugiau, tik stipriai stipriai pabučiuosiu. / Tavo Van“ (Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Būgių – į Berlyną, 1922-02-11, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 859, ap. 1, l. 7); „Baliukiuk mano! / Aš jau namie, salkoj, mano, mūsų kampely, – iš to mūsų kampelio tau džiaugsmingą „labanakt“ sakau – tau, mano mylimam, brangiam Baliukui! Viskas gerai, iš karto taip pasistačiau, kad tėvas geras ir labai su manim skaitėsi. Viskas labai labai gerai! Darbo bus daug, nes, tikrai, Sodoma ir Gomora čia [Daugirdų šeimos globota neturtinga mergina Klementina Kopystinskaitė, būsima Vandos Daugirdaitės pamotė, dar nebuvo ištekėjusi už Kazimiero Daugirdo, bet jau šeimininkavo Būgiuose, nesutarė su Vanda Daugirdaite, tėvą nuteikinėjo prieš ją, čia turima galvoje ši dviprasmiška padėtis, – *N. M.*], bet ašarų nebus, Baliuk, ne, nebijok. Aš taip stipri jaučiuos, taip stipri, lyg, rodos, būčiau su savim dalį kalnų oro atsivežus. / Labai, labai nuvargau, tu nebijok, aš išlaikysiu dabar viską. / Ir tik tau, tau turiu už tai dėkavot – tu, mano laimė, mano šviesa, mano stiprybė. / Ryt bus daug darbo, bet aš dabar turiu 2 pagalbininkes ir pati tik komanduosiu, laiko turėsiu ir rašyt, ir dirbti sau ir, pamatysi, pasitaisysiu. / Aš tau daug, daug parašysiu, kuomet pasilsėsiu trupučiuką, o dabar labai vėlai – reikia miegot. / O tu, tu man neatrodai toliau, kaip iš Berlyno. / Tavo mylimas be galo / Vandukas“ (Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Būgių – į Berlyną, 1922 m. pavasaris, in: LLTI BR, f. 53, b. 859, ap. 1, l. 6); „Baliuk mylimas, jau esu namie, ilsiuosi, džiaugiuosiu daug. Tau nerašiau, nes man čia labai gera ir nes tu esi kalnuose. Grįžęs į Miuncheną vis vien jau rasi iš manęs ilgą, ilgą laišką. Tėvas labai Tavęs laukė, rengėsi Tau padaryt vieną įdomią ekskursiją ir gailisi, kad neatvažiavai. Klima prašo linkėti, o aš labai bučiuoju. / Van / Pasveikink Juozą [brolį Juozapą Sruogą, studijavusį Berlyne, – *N. M.*] nuo manęs“ (Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei, iš Būgių – į Berlyną, 1922 m. pavasaris, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 859, ap. 1, l. 9).

[3] „Epiteto ornante *it* =puošiantis epitetas.

[4] „Verbum interrogativa“ *lot* =klausiamieji žodžiai.

[5] Adalbert Bezzenberger (1851–1922), vokiečių kalbininkas, archeologas, etnografas.

[6] Aleksander Brückner (1856–1939), lenkų filologas ir literatūros istorikas.

[7] August Leskien (1840–1916), vokiečių kalbininkas, slavistas, baltistas.

[8] Erich Berneker (1874–1937), vokiečių kalbininkas, „didelės erudicijos, plačių interesų slavistas“. Jis „buvo pagrindinis Sruogos profesorius jo studijų metu Miunchene“. Bernekeris 1922–1924 m. Sruogai „dėstė slavų liaudies poetinę kūrybą, slavų kalbų veiksmažodį, rusų literatūros istoriją, senovės slavų kalbos gramatiką, vadovavo įvairiems slavų kalbotyros bei literatūros seminarams bei pratyboms“ (plačiau žr. Algirdas Sabaliauskas, „Erichas Bernekeris“, in: *Mūsų kalba*, Vilnius, 1974, nr. 1, p. 37–40). Bernekeris 1922 m. vasarą Baliui Sruogai pasiūlė disertacijos temą, suformuluotą dar paties Ericho Bernekerio profesoriaus Augusto Leskieno: „Lietuvių liaudies dainos lyginant su slavų (lenkų, rusų, baltarusių ir ukrainiečių) dainomis“ (apie Balio Sruogos santykį su disertacijos vadovu, darbo planą ir jo korekcijas plačiau žr. Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1922, lapkričio–gruodžio mėn., in: *LLTI BR*, f. 53, b. 481).

[9] Aleksej Sobolevskij (1857–1929), rusų kalbininkas.

[10] Jan Baudouin de Courtenay (1845–1929), lenkų kalbininkas.

[11] Kazimieras Jaunius (1848–1908), kalbininkas, pirmasis bandęs plačiau tirti baltų ir finų kalbų santykius.

[12] Kazimieras Būga (1879–1924), kalbininkas, baltistikos mokslo kūrėjas. Kazimieras Būga 1902 m. susipažino su Kazimieru Jauniumi, buvo paskirtas jo sekretoriumi. 1905–1912 m. studijavo Sankt Peterburgo universitete, liko rengtis profesūrai Jano Baudouino de Courtenay vadovaujamoje katedroje. 1914 m. tobulinosi Karaliaučiaus universitete pas Adalbertą Bezzenbergerį. Nuo 1922 m. Lietuvos universiteto profesorius.

[13] Jan Wiktor Porzeziński (1870–1929), rusų ir lenkų kalbininkas.

[14] Vsevolod Miller (1848–1913), rusų folkloristas, kalbininkas, etnografas.

[15] Jonas Jablonskis (1860–1930), kalbininkas, žymiausias lietuvių kalbos normintojas.
[16] Das slawische verbum *vok* =slavų veiksmažodis.
[17] Gerundium und gerundivum *lot* =dalyvis, ir gerundijus, ir gerundyvas.